

In memoriam prof. dr. Munibu Maglajliću

Nirha Efendić

Zemaljski Muzej, Sarajevo

Dana 19. 10. 2015. na Ahiret je preselio prof. dr. Munib Maglajlić. Profesor Maglajlić rođen je 24. marta 1945. godine u Banjoj Luci. U rodnom gradu završio je osnovnu školu, a potom i gimnaziju. Jugoslavenske književnosti i maternji jezik studirao je i završio na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, a postdiplomski studij pohađao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu gdje je i magistrirao, a potom odbranio i doktorsku disertaciju pod naslovom „Književnoteorijsko određenje muslimanske narodne balade“.

Tokom svog plodnog naučnoistraživačkog rada napisao je brojne studije, monografije, oglede, prikaze, preglede, crtice, potom priredio značajne antologije te uredio važne knjige, časopise, zbornike i spomenice. Munib Maglajlić potpisuje petu svesku “Bibliografije radova o narodnoj književnosti” u izdanju Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, a napisao je i objavio pet zasebnih knjiga koje sažimaju njegovo naučnoistraživačko i akademsko iskustvo. Profesor Maglajlić bio je, nadalje, angažirani član akademske zajednice sve do posljednjih dana života.¹

---

¹ Bibliografiju radova Muniba Maglajlića, koja broji više od tri stotine respektabilnih jedinica priredila je Isma Kamberović, a Matični odbor BZK će u svojoj izdavačkoj djelatnosti stati iza ovog projekta.

Maglajlićeva akademska i istraživačka karijera započinje radom u Institutu za izučavanje jugoslavenskih književnosti u Sarajevu, gdje se zaposlio 1970. godine. Prvi njegovi zapaženiji tekstovi odnose se na rane osvrte na sevdalinku. U prvom redu usmena lirika, potom prelazni oblici i epika, a zatim i ostali vidovi usmenog pjesništva, zaokupljat će Maglajlića upravo spomenutim redosljedom interesnog zanosa. Tokom naučno-istraživačkog rada u Institutu, posebno mjesto zauzima priređivački poduhvat spomenute *Bibliografije*. Univerzitetski angažman Muniba Maglajlića na Odsjeku za književnosti naroda Bosne i Hercegovine Filozofskog fakulteta u Sarajevu započeo je 1992. godine, a time i rad sa studentima. Kao profesor na Katedri za Usmenu književnost mentorisao je više magistarskih radnji i doktorskih disertacija u kojima su istražena vodeća pitanja koja se odnose na kanoniziranje naše usmene književnosti. U pet doktorskih disertacija koje je nadzirao, naučno su vrednovane bošnjačke usmene predaje; potom krajiška epika i njezini junaci; novelistička i šaljiva proza Bošnjaka; epika glasovitog aeda i kazivača Avda Međedovića te bošnjačka usmena lirika.

U saradnji sa prof. Muhsinom Rizvićem 1990. obnovio je rad Bošnjačke zajednice kulture *Preporod*, a od 1994. do 2000. predsjedavao ovom institucijom. Tokom Maglajlićeva rukovođenja Centrom za bosansko-muslimanske studije, koji je potom preimenovan u Centar, a zatim u Institut za bošnjačke studije pri BZK *Preporod*, pokrenut je projekat pod naslovom Bošnjačka književnost u 100 knjiga koji je većim dijelom za njegova života i realiziran. (Do sada je izašlo jedanaest kola po pet knjiga gdje se ime Muniba Maglajlića, osim u svojstvu priređivača nekoliko naslova, našlo i u redakcionom odboru svakog priređivačkog poduhvata.)

Maglajlićev poseban istraživački doprinos razumijevanju sevdalinke kao našeg najrepresntativnijeg vida usmenoknjiževnog lirskog pjesništva čine podaci o pjesmama, kazivačima i zapisivačima, koji otkrivaju mnogo više od pukih saznanja o samom izvoru pjesme. Brojne sevdalinke nastale su kao posljedica određenog događaja, nevolje ili ushićenja – za mnoge od njih, uz neizostavne izvore, Maglajlić je istražio i opisao okolnosti koje su dovele do nastanka pjesme ili pak crtice iz stvarnog života opjevanih junaka. Istražene podatke donio je u knjizi *101 sevdalinka*, koja je prvi put objavljena 1978. godine, a potom je ova značajna antologija doživjela i svoje drugo izdanje, sa proširenim uvidima, nakon trideset i tri godine od prvog javljanja. Bilješke koje je

Maglajlić pisao uz izvore o pjesmama nude značajne podatke posebno o onim istraživačima koji se bave folklorističkom perspektivom književne historije. Uz sve to, Maglajlić nije propustio da tokom svog terensko-istraživačkog rada zabilježi značajne crtice iz života vrsnih prenosilaca sevdalinke, kazivača i njezinih baštinika skoro u svim krajevima njezine kulturno-povijesne kolijevke, od Krajine pa do Sandžaka. Analizirajući bogati repertoar pjevanja Hamdije Šahinpašića iz Pljevalja i drugih pamtioca i interpretatora sevdalinke, uz sve druge dostupne izvore, Maglajlić je, već u ranim nalazima, ustanovio postojanje jedanaest različitih metričkih predložaka u kojima je, uz dvanaesti i najmanje zastupljen oblik metra – šesterac – svojstven uglavnom dječijim pjesmama i rugalicama, nastajalo i razvijalo se naše ukupno lirsko usmenoknjiževno pjevanje. Prema Maglajlićevom razumijevanju sevdalinke, riječ je o narodnoj pjesmi koja pripada onome dijelu gradskog stanovništva koji je prigrlio novu vjeru, ali i onima koji nisu prihvatili islam, budući da su živjeli u zajedničkom vremenu i prostoru s jakim prisustvom islamskog duhovnog života, ali i nesumnjivim utjecajem predislamskog paganskog naslijeđa. Međutim, ono što sevdalinku čini različitom u odnosu na susjedne usmenoknjiževne tokove, jeste činjenica da su u njoj opjevani brojni bosanskohercegovački i sandžački gradovi ili njihovi pojedinačni lokaliteti (Maglajlić, 1978). Maglajlić ih je potom podijelio na sevdalinke sa opjevanim ličnostima s jedne, i sevdalinke sa opjevanim lokalnim obilježjima, s druge strane (Efendić, 2015:120). Naučno vrednovanje ove pjesme, krunisao je leksikografskim određenjem sevdalinke koje je najprije objavljeno u zagrebačkom *Beharu* 2011, a potom i u Sarajevu, u časopisu *Novi izraz* (Maglajlić, 2011).

Maglajlićevo značajnije bavljenje baladama započinje osvrtnom na knjigu *Usmene balade Bosne i Hercegovine* koju je napisala Hatidža Krnjević, a izdavačka kuća Svjetlost objavila u Sarajevu 1973. godine (Maglajlić 1974: 105). Nakon pomnog bavljenja kraćim lirskim vrstama, Maglajlić se posvetio proučavanju balada, iz čega proističe i njegova doktorska disertacija, a potom i njezino objavljivanje pod naslovom *Muslimanska usmena balada*, u izdanju kuće “Svjetlost” (Maglajlić, 1985). Najveći naučni doprinos istraživanjima ove usmenoknjiževne vrste, hrvatska književna historičarka Maja Bošković Stulli pronalazi u onom dijelu Maglajlićeve studije u kojem on govori o regionalnim i lokalnim obilježjima u pjesmama “na međi”. Tu su prikazane bošnjačke balade sa specifičnim sadržajima koje su nastale na domaćem tlu kao odjek

narodnog doživljaja određene povijesne zbilje, poput, npr., balade o pogibiji Hivzi-bega Đumišića, čijim se istraživanjima historijske pozadine nastanka te odjeka stvarnih događaja u pjesničkoj mašti, Maglajlić naglašeno bavio. Naše najpoznatije balade poput Hasanaginice i balade o Morićima također su se našle u središnjici Maglajlićeve istraživačke pažnje – bilo da je riječ o analiziranju poetičkih odlika ovih pjesama – ustrojstva i varijantskih promicanja, ili pak o istraživanjima povijesnog konteksta nastanka znamenitih pjesničkih uobličjenja. (Maglajlić, 1995) Maglajlićevi uvidi temelje se na pomno proučenoj povijesnoj te etnološko-folklorističkoj bosanskohercegovačkoj literaturi te brižljivo prikupljenim pjesmama sa svim dostupnim varijantama. U teorijskom kontekstu, Maglajlić navodi da se proučavanje balade kao usmenoknjiževnog oblika kod južnoslavenskih naroda može pratiti od tekstova Franje Markovića, najprije onim naslovljenim *O baladah i romancah*, a potom i njegovim nastavkom *O slaveniskih baladah* objavljenim u zagrebačkom *Viencu* 1862. godine.

Maglajlićevu pažnju u proučavanjima krajiške epike najprije zaukuplja glasoviti junak Mujo Hrnjica. U predgovoru antologiji *Pjesme o Muji Hrnjici* od dvanaest epskih pjesma o spomenutom junaku, Maglajlić potcrtava vitešku hrabrost opjevanog, potom ratovanje na daljini, ali i srčanu odbranu svoga doma, ubijanje neprijatelja kao i bratimljenje s njim – riječju ono glavno što je etnokonfesionalna slika krajiškog prostora podrazumijevala i očekivala od svoga prvaka i što do dana današnjeg na osobit način čini. (Maglajlić, 1990) Potom se Maglajlić bavi proučavanjem epskog junaka Mustaj-bega Ličkog u radu pod naslovom “Mustaj-beg Lički – od krajišničkog zapovijednika do epskog junaka” (Maglajlić, 2004). Hrnjicin savremenik iz sredine 17. stoljeća i jedan od krajišničkih ratnika koji, prema Maglajlićevim nalazima, po svemu zauzima počasno mjesto među opjevanim junacima jeste i Jusuf-alajbeg Filipović, u narodnoj poeziji prepoznatljiv kao “beg Filipović”, potomak uglednih glamočkih Filipovića – loze zagrebačkog kanonika Franje, kasnije Megmed-bega Filipovića, koji je primio islam davne 1574. godine. Prema Maglajlićevim nalazima, Mehmed-begov praunuk, Jusuf-alajbeg pojavljuje se u izvorima iz 1648. i to u teškim uvjetima opsade Klisa kao i pada Kliškog sandžaka u mletačke ruke. Maglajlić napominje da vitešku slavu Jusuf-alajbega Filipovića, među ostalima, pronosi “pjesmarica iz 18. stoljeća *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*” koju je načinio Andrija Kačić Miošić. (Maglajlić, 2010: 236)

Daljnji naučnoistraživački interes Muniba Maglajlića širi se i na proučavanja drugih aspekata epike te proznih vrsta. U jezgrovitom osvrtu pod naslovom *Tematsko-motivska ishodišta viceva o Muji i Sulji* Maglajlić se dotakao ovog zanimljivog kratkog oblika, pa će tako na teorijskoj osnovi izanalizirati nekoliko primjera iz ove kratke humorističko-prozne vrste. Primjere je odabirao iz opsežne zbirke *Gerovical* koju je načinio poštanski službenik Rasim Jakubović, poznatiji po nadimku *Gero*, a koja sadržava čak 20.000 egzemplara među kojima vicevi o Muji i Sulji čine tek jedan manji dio prikupljne građe. Maglajlićevu neumornu proučavalačku volju zaokupljali su i odjeci bošnjačke balade u pisanoj književnosti. Tri lokalne, sudeći prema izvorima dostupnim u literaturi, najprihvaćenije i time najrasprostranjenije balade: Hasanaginica; balada o Hifzi-begu Đumišiću te balada o pogibiji braće Morić snažno su odjeknule i u različitim vidovima pisane književnosti koju su stvarali naši ugledni autori. Maglajlić je opisao svako pojedinačno javljanje znamenitih usmenoknjiževnih uobličjenja u literaturi, međutim, posebno se u jednom esejskom pristupu pozabavio temom “Morića u Đerzelezu” koji se javljaju u Andrićevu proznom triptihu “Put Alije Đerzeleza” u kojem maštoviti pisac spominje Moriće kao savremenike ovog epskog junaka, a koji, prema nalazima Buturovićeve, odgovara stvarnoj povijesnoj ličnosti, timarniku-spahiji iz druge polovice 15. stoljeća. (Buturović 1975: 172; 1998: 395)

Na kraju, zamašna bibliografija prof. dr. Muniba Maglajlića, koju tvori preko tri stotine naslova tekstova koje je Maglajlić brižljivo pripremao i naposljetku dao objaviti, bit će vrijedan i nezaobilazan dokument pri svim budućim istraživanjima našeg usmenog naslijeđa.² Njegova ličnost, koliko i njegovo djelo, obilježili su jednu od najuzavrelijih epoha u preporadnju i sazrijevanju jedne nacije te argumentiranju njezine pismene i kulturne artikuliranosti. Nema sumnje da je prof. dr. Munib Maglajlić osvojio trajno mjesto među odabranim prvcima svoga naroda.

² Dugujem posebnu zahvalu gđi Ismi Kamberović na ustupljenom rukopisu Maglajlićeve bibliografije koji mi je koristio u pregledu njegovih naučno-istraživačkih interesiranja.

Literatura

- Buturović, Đenana (1975) “Gerz Iljas – Đerzelez prema historijskim izvorima XV, XVI i XVII vijeka”, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, knj. XLI, sv. 3–4, str. 172–186.
- Buturović, Đenana (1998) “Epski Đerzelez od ličnosti do lika”, u: *Bošnjačka književnost u književnoj kritici*, prir. Đenana Buturović i Munib Maglajlić Sarajevo: Alef, str. 395–402 (isto u: *Bosanskomuslimanska usmena epika*, Sarajevo, 1992, str. 249–305).
- Efendić, Nirha (2015) *Bošnjačka usmena lirika – kulturnohistorijski okviri geneze i poetička obilježja*, Sarajevo: Slavistički komitet i Zemaljski muzej BiH.
- Krnjević, Hatidža (1973) *Usmene balade Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: Svjetlost, 523.
- Maglajlić, Munib (1974) “O poeziji i poetici narodne balade: povodom knjige Hatidže Krnjević: *Usmene balade Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: Svjetlost, 1973.” *Lica*, god. 4, 5/6, str. 105.
- Maglajlić, Munib (1985) *Muslimanska usmena balada*, Sarajevo: Svjetlost.
- Maglajlić, Munib (1990) *Pjesme o Muji Hrnjici*, Sarajevo: El–Kalem.
- Maglajlić, Munib (1995) *Usmena balada Bošnjaka*, Sarajevo: Preporod.
- Maglajlić, Munib (1990 / 1998) “Tematsko-motivska ishodišta viceva o Muji i Sulji“, *Rad XXXVII. Kongresa Saveza udruženja folklorista*, Zagreb, str. 367–379; *Bošnjačka književnost u književnoj kritici*, Alef: Sarajevo, str. 734–738.
- Maglajlić, Munib (2004) “Mustaj-beg Lički – od krajišničkog junaka do epskog zapovjednika“ *Radovi Filozofskog fakulteta*, knj. 13. Sarajevo: Filozofski fakultet u Sarajevu, str. 145–165.
- Maglajlić, Munib (2010) „Zbilja Krajine u pjesničkom prelamanju – Jusuf-alajbeg Filipović kao epski uzor“, *Radovi* br. 14–15, Sarajevo: Filozofski fakultet u Sarajevu, str. 231–242.
- Maglajlić, Munib (2011) „Leksikografsko određenje sevdalinke“, *Behar* br. 103, Zagreb, 5–10; *Novi izraz*, juli-decembar 2011, 53/54, 146–153.